

КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНІ, КРИМІНАЛІСТИЧНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ТАКТИЧНІ ЗАСОБИ ПРОТИДІЇ СУЧАСНИМ ВИКЛИКАМ І ЗАГРОЗАМ

УДК 343.985:343.337

DOI: 10.31733/2078-3566-2022-6-347-352

Ігор ПИРІГ[©]

доктор юридичних наук, професор
(Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна)

ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ, УЧИНЕНИХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Розглянуто окремі питання використання спеціальних знань у формі залучення спеціаліста до проведення слідчих (розшукових) дій під час розслідування злочинів, учинених в умовах воєнного стану. Визначено спеціалістів, що беруть участь у розслідуванні визначеної категорії кримінальних проваджень, зазначено основні дії, що ними виконуються та зосереджено увагу на об'єктах, що вилучаються під час огляду місця події. Наведено перелік експертиз, що здебільшого призначаються під час розслідування кримінальних правопорушень, вчинених в умовах воєнного часу та визначено об'єкти та предмет їх дослідження.

Ключові слова: воєнний стан, розслідування, злочин, слідчі (розшукові) дії, огляд місця події, експертиза, спеціаліст, експерт.

Постановка проблеми. З початком повномасштабної війни росії проти нашої країни значно збільшилось кількість воєнних злочинів. За даними офісу Генерального прокурора України станом на 18.12.2022 зареєстровано 18438 злочинів проти національної безпеки (посягання на територіальну цілісність і недоторканність України, державна зрада, колабораційна діяльність, пособництво державі-агресору, диверсія тощо) та 54522 злочини агресії та воєнних злочинів (порушення законів та звичаїв війни; планування, підготовка, розв'язування та ведення агресивної війни; пропаганда війни; геноцид тощо).

Воєнні злочини тісно пов'язані з іншими, такими як жорстоке поводження з військовополоненими чи цивільним населенням, крадіжки та грабежі національних цінностей на окупованій території, що супроводжується вбивствами, катуванням, нанесенням тілесних пошкоджень тощо. Складність розслідування воєнних злочинів зумовлена не тільки їх різноманітністю, а й іншими факторами, серед яких неможливість або складність у встановленні та затриманні осіб, які вчинили злочин, труднощі, пов'язані з небезпекою учасників розслідування, що проводять слідчі (розшукові) дії у зоні загрози обстрілів чи вибухів. Небезпека також наявна під час проведення будь-яких дій на деокупованій території, де можуть бути нерозірвані снаряди, міни тощо. Складність також полягає у тому, що до розслідування потрібно залучати велику кількість фахівців, які володіють спеціальними знаннями, що відсутні у суб'єктах розслідування.

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. Проблема методики розслідування кримінальних правопорушень та використання при цьому спеціальних знань приділялась увага з боку вчених-криміналістів: Ю. Аленіна, В. Арешонкова, В. Бахіна, А. Волобуєва, В. Гончаренка, В. Журавеля,

© І. Пиріг, 2022

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-8391-067X>

pira@ua.fm

А. Іщенко, Н. Клименко, І. Когутича, О. Колесніченка, В. Лисиченка, Г. Матусовського, О. Одерія, М. Погорецького, О. Пчеліної, М. Салтевського, М. Сегає, Р. Степанюка, В. Стратонова, В. Тищенко, Ю. Черноус, С. Чернявського, В. Шепітька, М. Щербаковського та інших. Однак у роботах науковців не приділялось достатньо уваги використанню спеціальних знань під час розслідування злочинів, вчинених в умовах воєнного стану.

Метою статті є встановлення особливостей використання спеціальних знань під час розслідування злочинів, вчинених в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу. Основними процесуальними формами використання спеціальних знань більшість науковців вважають залучення спеціаліста до проведення слідчих (розшукових) дій та проведення судових експертиз із відповідними суб'єктами: спеціалістом (ст. 69 КПК України [2]) та експертом (ст. 71 КПК України [2]) [3, с. 81; 4, с. 65; 5, с. 14; 6, с. 212; 7, с. 186].

Розглянемо особливості участі означених суб'єктів під час розслідування воєнних злочинів. Основне місце серед слідчих (розшукових) дій, що спрямовані на отримання доказової інформації, займає огляд. Названа слідча (розшукова) дія дозволяє слідчому безпосередньо сприймати обстановку місця події, об'єкти на ньому з метою виявлення слідів злочину та з'ясування інших обставин події, що мають значення для кримінального провадження, скласти уявлення щодо механізму кримінального правопорушення, висунути версії та визначати напрямки розслідування. Від своєчасності, невідкладності й якості проведення огляду в багатьох випадках залежить успіх всього розслідування [8, с. 213–214]. Специфіка огляду в умовах воєнного стану полягає в тому, що його учасникам потрібно дотримуватись заходів безпеки, оскільки ситуація у безпосередній близькості до військових дій, а також під час оголошення тривоги може у будь-який час змінитись на небезпечну для життя. Тому криміналістичні рекомендації щодо невідкладності проведення огляду потрібно застосовувати, зважаючи на обстановку, що склалась на даний момент.

Оглядом місця події під час розслідування воєнних злочинів можуть бути: ділянки місцевості, що були піддані бомбардуванню; воронки від ракет, снарядів; окремі будівлі, гаражі, сараї зі слідами влучання боєприпасів; будівлі, що зазнали пожежі внаслідок воєнних дій; ділянки місцевості на яких розташована військова техніка (танки, вантажні машини, бойові машини піхоти, бронетранспортери, зенітно-ракетні установки тощо), як боєздатна, так і зі слідами влучання боєприпасів, частково згоріла, зламана, пошкоджена; ділянки місцевості на якій знаходяться нерозірвані боєприпаси, міни, ракети (їх частини), вогнепальна зброя; місця поховань, можливо масових; трупи та частини тіл на місці їх виявлення. Також окремо можуть бути оглянуті предмети, вилучені з місця події: військова техніка, автомобілі, зброя, боєприпаси тощо.

Зважаючи на різноманіття об'єктів, що підлягають огляду, слідчому необхідно залучати велику кількість спеціалістів. Залежно від об'єктів огляду, крім спеціаліста-криміналіста, який залучається майже завжди, можуть бути залучені вузькопрофільні спеціалісти: вибухотехніки, балісти, зброєзнавці, знавці ракетної та авіаційної техніки, артилеристи, механіки тощо. Крім того, можуть залучатись пожежники або працівники ДСНС для огляду місця пожежі, кінологи зі службовими собаками, судово-медичні експерти або лікарі для огляду трупів, спеціалісти-біологи для відібрання зразків ДНК та ін. Поряд зі спеціалістом-криміналістом, який може здійснювати фото-, відеозйомку, бажано залучати окремо спеціаліста з відеозйомки, оскільки згідно зі ст. 615 КПК України особливий режим кримінального провадження в умовах воєнного стану передбачає проведення обов'язкової безперервної відеофіксації під час проведення обшуку або огляду житла чи іншого володіння особи, обшуку особи за умови відсутності понятих. Для відео-, фотофіксації доцільно застосовувати безпілотні літальні апарати – мультикоптери (зокрема, квадрокоптери). Відзняті матеріали аерофотозйомки можуть бути використані під час складання план-схеми місця події, особливо у випадку, якщо потрібно негайно завершити огляд у зв'язку зі зміною оперативної обстановки та можливістю опинитись у небезпечній зоні.

Перед початком огляду для обстеження місця події залучаються спеціалісти-вибухотехніки чи сапери, з дозволу яких починається огляд у разі відсутності вибухонебезпечних матеріалів на території місця події. При цьому визначення меж огляду проводиться слідчим з урахуванням їх рекомендацій. Відповідно забезпечується огорожа території місця події. Кожний із залучених спеціалістів виконує роботу у межах

своїєї компетенції. Дії спеціаліста-криміналіста достатньо традиційні та полягають у виявленні різних слідів: контактної взаємодії (боротьби, інших насильницьких дій), слідів біологічного походження; взуття, папілярних візерунків рук, недопалків, знарядь вчинення злочину; загублених речей та документів злочинця. Ними можуть бути: списки військовослужбовців РФ, найманців, документи на військову техніку, особисті речі військових (аптечки, сухий пайок, одяг тощо), таблиці позивних, графіки нарядів, особисті зошити командирів із записами номерів телефонів тощо.

Важливе значення мають виявлені спеціалістами на місці події предмети та зброя, що вказує на заборонені міжнародним правом методи ведення війни: зброя, що має невибіркову дію: касетні боеприпаси, міни-пастки, протипіхотні міни тощо; залишки або упаковки з-під засобів бактеріологічної чи хімічної зброї; види озброєння, що завдають надмірних страждань: запалювальні та розривні кулі; снаряди, що перевертаються або сплющуються у тілі людини; сліди осколкових боеприпасів: шматочки пластмаси, металу, дрібні відколи дерева та скла в людському тілі, що складно виявити; розривні або снаряди з вибуховою (запалювальною) речовиною тощо.

На місцях події, пов'язаних з обстрілами, бажано проводити попередні дослідження з визначенням напрямку, звідки було здійснено бомбардування. Якщо можливо, визначається вогнева позиція, з якої здійснювався обстріл, вид зброї, час обстрілу, відстань, з якої стріляли. Такі дослідження виконує спеціаліст-баліст або спеціаліст з питань озброєння. Такий спеціаліст також надає допомогу під час складання план-схеми місця події з вказівкою напрямку прильоту боеприпасів. На нашу думку, обов'язковим є відібрання пояснень спеціаліста за результатами своїх досліджень. Складання такої довідки спеціаліста факультативно передбачено статтею 105 КПК України.

З місця події за участю спеціалістів вилучаються: зброя, боеприпаси; військове спорядження; якщо є змога, всі предмети або їх частини, на яких є сліди пороху, кіптяви; з епіцентру вибуху збираються зразки ґрунту; у разі утворення воронки від снаряду відбирається ґрунт із найглибшої та найвищої частин воронки, а також з неушкодженої вибухом ділянки, що упаковуються окремо; у разі вибуху в приміщенні вилучаються залишки штукатурки, бетону; при пошкодженні автомобіля від вибуху вилучаються деталі зі слідами опалення. Вибухові речовини, виявлені в невеликій масі, вилучаються повністю, в інших випадках беруться їх зразки. Кожний об'єкт упаковується окремо за криміналістичними рекомендаціями з дотриманням вимог щодо транспортування.

Від кількості та якості вилучених під час огляду місця події об'єктів залежить повнота отримання інформації для розслідування, оскільки вони у подальшому стають об'єктами експертних досліджень. Під час розслідування кримінальних правопорушень, вчинених в умовах воєнного стану, призначаються здебільшого такі види експертиз: зброї та слідів її обставин її використання; матеріалів, речовин та виробів; вибухотехнічна, а саме: експертиза вибухових пристроїв, вибухових речовин і продуктів вибуху; інженерно-технічна, а саме такі її види: інженерно-транспортна (автотехнічна, залізнично-транспортна), дорожньо-технічна, будівельно-технічна, оціночно-будівельна, пожежно-технічна, інженерно-екологічна; товарознавча: машин, обладнання, сировини та споживчих товарів; транспортно-товарознавча; військового майна, техніки та озброєння; екологічна; військова; судово-медична; молекулярно-генетична тощо.

Зосередимо увагу на видах та предметі дослідження експертиз, що призначаються під час розслідування злочинів, вчинених в умовах воєнного стану.

Найбільш поширеною, за результатами нашого дослідження, є експертиза зброї та слідів і обставин її використання. Об'єктами дослідження є вогнепальна зброя та боеприпаси; гранатомети, ракетно-реактивна та ствольна артилерійська зброя, а також сліди зброї та її застосування, ситуаційні обставини пострілу. Основними завданнями експертизи вогнепальної зброї та бойових припасів є: встановлення належності об'єктів до вогнепальної зброї або до боеприпасів; визначення виду, калібру, моделі, стану зброї, боеприпасів до неї та придатності їх до стрільби; приналежності об'єктів до частин вогнепальної зброї та ін. Основними завданнями дослідження слідів застосування зброї та ситуаційних обставин пострілу належать встановлення за слідами на кулях, гільзах конкретного екземпляра вогнепальної зброї; обставин, пов'язаних з використанням зброї або конструктивно схожих з нею предметів. Об'єктами дослідження експертизи гранатометів та ствольної артилерійської зброї є гранатомети реактивні та нереактивні,

зенітно-ракетні комплекси, артилерійські гармати, міномети, протитанкові ракетні комплекси, реактивні системи залпового вогню тощо. Завданнями дослідження є встановлення їх належності до вогнепальної або ракетної чи реактивної зброї, визначення їх типу, марки, моделі, способу виготовлення та придатності для використання за призначенням [9].

Вибухотехнічна, а саме експертиза вибухових пристроїв, вибухових речовин і продуктів вибуху призначається з метою отримання відомостей щодо марки, конструкції, стану й інших фактичних даних про вибухові пристрої, вибухові речовини, бойові припаси, засоби підризу, обставини підготовки та вчинення вибуху, а також встановлення групової належності та єдиного джерела походження вибухових пристроїв у непошкодженому вигляді або за фрагментами (осколками). Основними завданнями експертизи є: визначення приналежності об'єкта до вибухових пристроїв чи боєприпасів та до якої класифікаційної групи він належить; визначення факту вибуху вибухового пристрою на місці події, виду вибуху, його потужності; визначення здатності пристрою викликати вибух та можливості здійснення вибуху цього пристрою у конкретних умовах; приналежність об'єкта до вибухових речовин або таких, що можна використати як компоненти для виготовлення порохових зарядів чи вибухових речовин, а також виявлення слідів і мікрослідів вибухових речовин і продуктів їх розкладу на предметах обстановки.

Серед різновидів інженерно-технічних експертиз здебільшого призначаються такі, як інженерно-транспортна (залізнично-транспортна, автотехнічна), будівельно-технічна, дорожньо-технічна; пожежно-технічна, оціночно-будівельна, інженерно-екологічна. Будівельно-технічна та оціночно-будівельна експертизи вирішують такі основні завдання: визначення технічного стану інженерних мереж, будівель, споруд; причин руйнувань цих об'єктів або окремих їх елементів; визначення вартості ремонтно-будівельних робіт. Пожежно-технічна експертиза встановлює причини, умови та час виникнення пожежі; динаміку розповсюдження пожежі; обставин, що сприяли виникненню та розповсюдженню пожежі; умови, способи та засоби гасіння пожежі.

Товарознавча експертиза призначається для дослідження: обладнання, машин, сировини та споживчих товарів; автотоварознавча; військового майна, техніки та озброєння. Автотоварознавчою експертизою вирішуються питання ринкової вартості колісних транспортних засобів, їх складових; розміру вартості матеріальних збитків, заподіяних власнику транспортних засобів чи їх складових при їх пошкодженні. Товарознавчою експертизою військового майна, техніки та озброєння вирішуються такі завдання: визначення вартості об'єктів, що використовуються як військове майно; визначення типу, призначення, їх характеристик та властивостей; виробника, країни походження, року виготовлення досліджуваних об'єктів.

Екологічна експертиза призначається для дослідження явищ, процесів і матеріальних об'єктів, пов'язаних із впливом техногенних факторів на стан екосистем, а також виявлення обставин виникнення негативного впливу на навколишнє природне середовище, оцінки наслідків такого впливу; визначення розмірів відшкодування збитків, завданих державі внаслідок порушення вимог природоохоронного законодавства; визначення розміру збитків від забруднення навколишнього природного середовища, пошкодження або знищення об'єктів рослинного та тваринного світу, що відбулося внаслідок ведення бойових дій і застосування військової техніки та озброєння [9].

Предметом дослідження військової експертизи є встановлення обставин, що призвели до настання тяжких наслідків під час дій військових формувань, а саме втрати озброєння, військової техніки, об'єктів державної влади й інфраструктури, загибелі людей та особистого майна громадян.

Наведені нами експертизи проводяться державними науково-дослідними експертними установами Міністерства юстиції України, якими є науково-дослідні інститути судової експертизи та Експертною службою МВС України, а саме: Державним науково-дослідним експертно-криміналістичним центром та НДЕКЦ в областях. Крім того, збільшилась кількість судово-медичних експертиз, що проводяться в експертних бюро Міністерства охорони здоров'я України, що пов'язано з численними втратами життя громадян України під час війни, їх захоронення у непризначених для цього місцях на тимчасово окупованій території. Після деокупації у місцях поховань, в тому числі масових, виникає необхідність огляду трупів під час ексгумації для встановлення причини смерті, отримання відомостей щодо характеру, ступеня тяжкості прижиттєвих

тілесних ушкоджень, механізм і час їх утворення тощо.

Висновки. Узагальнюючи, можна зазначити, що нами розглянуто окремі питання використання спеціальних знань у формі залучення спеціаліста до проведення слідчих (розшукових) дій, зокрема огляду місця події та призначення експертиз під час розслідування злочинів, вчинених в умовах воєнного стану, що на сьогодні є дуже актуальним. Використання спеціальних знань сприяє отриманню повної та об'єктивної доказової інформації та неминучому притягненню винних до відповідальності.

Список використаних джерел

1. Офіс Генерального прокурора України. Злочини, вчинені в період повномасштабного вторгнення РФ. URL: <https://www.gp.gov.ua/>.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9–10. № 11–12. № 13. Ст. 88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.
3. Салтевський М. В. Криміналістика (у сучасному викладі) : підруч. Київ : Кондор, 2005. 588 с.
4. Щербаківський М. Г. Проведення та використання судових експертиз у кримінальному провадженні : монограф. Харків, 2015. 560 с.
5. Бідняк Г. С., Пиріг І. В. Використання спеціальних знань на досудовому розслідуванні : навч. посібник. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 134 с.
6. Pakulova T., Bidniak H. International experience of using special knowledge in police activity. *Scientific Bulletin of Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs*. 2021. Special Issue № 1 (113). 3. 211–215.
7. Pletenets V. Forensic support for pre-trial investigation in the forensic system *Scientific Bulletin of Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs*. 2021. Special Issue № 1 (113). P. 184–188.
8. Чаплинський К. О., Лускатов О. В., Пиріг І. В. та ін. Криміналістика : підруч. для студ. вищ. навч. закл. 2-е вид. перероб. і допов. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2017. 480 с.
9. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз : наказ Міністерства юстиції України від 08.10.1998 № 53/5. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98>.

Надійшла до редакції 09.12.2022

References

1. Ofis Heneral'noho prokurora Ukrayiny. Zlochyny, vchyneni v period povnomasshtabnoho vtorhennya rf [Crimes committed during the full-scale invasion of the rf]. URL: <https://www.gp.gov.ua/>. [in Ukr.].
2. Kryminalnyy protsesualnyy kodeks Ukrayiny [Criminal Procedure Code of Ukraine] : Zakon Ukrayiny vid 13.04.2012 № 4651-VI. Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny. 2013. № 9–10. № 11–12. № 13. St. 88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>. [in Ukr.].
3. Saltevskyy, M. V. (2005) Kryminalistyka (u suchasnomu vykladі) [Criminalistics (in modern terms)] : pidruchnyk. Kyiv : Kondor, 588 p. [in Ukr.].
4. Shcherbakovs'kyu, M. H. (2015) Provedennya ta vykorystannya sudovykh ekspertyz u kryminal'nomu provadzhenni [Conducting and using forensic examinations in criminal proceedings]: monohraf. Kharkiv. 560 p. [in Ukr.].
5. Bidnyak, H. S., Pyrih, I. V. (2018) Vykorystannya spetsial'nykh znan' na dosudovomu rozsliduvanni [Use of special knowledge in pre-trial investigation]: navch. posibnyk. Dnipro : Dniprop. derzh. un-t vnutr. sprav, 134 p. [in Ukr.].
6. Pakulova, T., Bidniak, H. (2021) International experience of using special knowledge in police activity. *Scientific Bulletin of Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs*. Special Issue № 1 (113). S. 211–215.
7. Pletenets V. Forensic support for pre-trial investigation in the forensic system *Scientific Bulletin of Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs : Scientific Journal*. 2021. Special Issue № 1 (113). S. 184–188.
8. Chaplins'kyu K. O., Luskatov O. V., Pyrih I. V. Et al. (2017) Kryminalistyka [Criminalistics] : pidruch. dlya stud. vyshch. navch. zakl. 2-e vyd. pererob. i dopov. Dnipro : Dnipropetr. derzh. un-t vnutr. sprav; Lira LTD, 480 p. [in Ukr.].
9. Pro zatverdzhennya Instruksiyi pro pryznachennya ta provedennya sudovykh ekspertyz [On the approval of the Instructions on the appointment and conduct of forensic examinations] : nakaz Ministerstva yustytisyi Ukrayiny vid 08.10.1998 № 53/5 r. [in Ukr.].

ABSTRACT

Ihor Pyrih. The use of special knowledge in the investigation of crimes committed under martial law. Separate issues of the use of special knowledge in the form of involving a specialist in conducting investigative (research) actions during the investigation of crimes committed under martial

law were considered.

Specialists participating in the investigation of a certain category of criminal proceedings have been identified: explosives technicians, ballistics experts, weapons experts, rocket and aviation experts, gunners, mechanics, etc. In addition, firefighters or employees of the State Emergency Service may be involved to inspect the site of the fire, dog handlers with service dogs, forensic medical experts or doctors to examine corpses, biologists to take DNA samples, etc. The main actions performed by them are specified and attention is focused on the objects that are removed during the inspection of the scene of the incident.

The list of examinations that are most often prescribed in the investigation of criminal offenses committed under martial law is given, namely: weapons and traces and circumstances of their use; materials, substances and products; explosive engineering, namely: examination of explosive devices, explosive substances and explosion products; engineering and technical, namely the following types: engineering and transport (automotive engineering, railway and transport), road engineering, construction engineering, construction evaluation, fire engineering, environmental engineering; commodity science: machines, equipment, raw materials and consumer goods; transport and commodity science; military property, equipment and weapons; ecological; military; forensic medicine; molecular genetic, etc. The objects to be investigated and the main issues to be resolved during the specified examinations are defined.

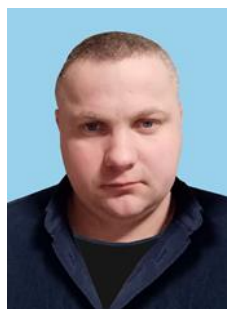
Keywords: martial law, investigation, crime, investigative (search) actions, inspection of the scene, expertise, specialist, expert.

УДК 343.9

DOI: 10.31733/2078-3566-2022-6-352-359

**Каріна
КАЛЮГА** ©
доктор юридичних
наук, доцент

**Володимир
ЗУБКО** ©
студент

(Класичний приватний університет, м. Запоріжжя, Україна)

ЩОДО ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У КРИМІНАЛІСТИЦІ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО ЧАСУ В УКРАЇНІ

Проаналізовано перспективні напрями удосконалення техніко-криміналістичних засобів у практичну діяльність правоохоронних органів. А також фактори, пов'язані з цим. Досліджено етапи розвитку криміналістики, періоди її становлення та визнання, науково-практичні завдання на різних її етапах; визначення основної термінології теми; положення, що виникають у зв'язку з її розвитком, з удосконаленням її пізнавальних можливостей, методів і засобів вирішення практичних завдань, тобто відносин, характерних для процесу інтеграції досягнень інших наук у криміналістику тощо.

Зазначено, що використання науки і техніки в розкритті та розслідуванні злочинів – проблема, яка була і лишається однією із ключових. Ця проблема помітно актуалізувалась в умовах науково-технічного прогресу під час воєнного часу, досягненнями якого рівною мірою користуються люди, які прагнуть до шляхетних, суспільно значущих цілей, та такі, що ставлять на меті злочинні інтереси.

Ключові слова: воєнний час, криміналістика, інтеграція, процес, досягнення, природничі науки, технічні науки.

© К. Калюга, 2022
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-9941-9690>
kalugaalim@gmail.com
© В. Зубко, 2022
kpuinform@gmail.com